

آموزش از راه دور

و مسائل مرتبط با آن

نوشته مایک مارکل^۱

ترجمه محمود محمدی،

کارشناس ارشد فلسفه تعلیم و تربیت

۱. چگونه یاد گرفتن

همه ما در طول عمر خود در حال یادگیری هستیم. مهارت اساسی ما به عنوان معلم همین توانایی برای یاد گرفتن است. برای اینکه اطلاعات دانش آموزان ما و نیز تکنیک‌های به کار برده شده برای گردآوری و ارزیابی این اطلاعات و ابزارهای مربوط به ایجاد ارتباط توسط آن‌ها به روز باشد، آن‌ها باید نحوه یاد گرفتن را بیاموزند.

۲. نحوه تفکر فصیح و بلیغ

تا آنجا که می‌دانیم، هیچ معلمی اعتقاد ندارد که فقط کسب اطلاعات موجود در دوره برای دانش آموزان کافی است. در واقع ما در دوره ارتباطات فنی، اطلاعات کمی برای تدریس داریم. آنچه ما در این دوره تدریس می‌کنیم، یاد دادن بهترین شیوه برای ارتباط دادن انواع مختلفی از اطلاعات در موقعیت‌های گوناگون است که در مقایسه با درس‌هایی چون ادبیات و زمین‌شناسی دشوار است، چون در این دروس مطالب زیادی برای

دوره کسب مجموعه اهداف منحصر به فرد آن دوره است. دانش آموزان معمولاً برای خود اهداف و مهارت‌هایی دارند و معلم هم روش تدریس خودش را دارد. علاوه بر این، محیطی که کلاس در آن برگزار می‌شود، می‌تواند تا حد قابل توجهی روش‌ها و اهداف معلم را تحت تأثیر قرار دهد. با وجود این، من در این جا مجموعه‌ای از اهداف و روش‌هایی را تشریح می‌کنم که اغلب اوقات ما در مورد آن‌ها اتفاق نظر داریم. مباحث زیر در این مورد نشان می‌دهند که برگزاری دوره‌های آموزش از راه دور، مستلزم داشتن رویکردی کاملاً جدید در آموزش است که البته چندان ترسی هم ندارد.

ما می‌خواهیم دانش آموزانمان چه چیزهایی را یاد بگیرند؟

جدا از نوع دوره و محل برگزاری آن، می‌توان شش هدف آموزشی مشترک را ارائه داد که بر این اساس از دانش آموزان می‌خواهیم این موارد را بیاموزند:

کلیدواژه‌ها: آموزش از راه دور، مهارت‌های یاددهی و یادگیری از راه دور، فرصت‌های آموزشی

اشاره

در بخش اول این مقاله، ضرورت آموزش از راه دور و روش‌های اجرای آن توضیح داده شد. در این بخش به مهارت‌های یاددهی - یادگیری آموزش از راه دور می‌پردازیم.

معلمان برای اجرای آموزش خود به روش دانش‌آموز محور باید به سه سؤال اساسی جواب دهند:

۱. ما می‌خواهیم دانش آموزانمان چه چیزهایی یاد بگیرند؟
۲. در واقع در کلاس چه کاری انجام می‌دهیم؟
۳. ما خارج از کلاس چه کاری انجام می‌دهیم؟

به عقیده من، ارائه پاسخ‌های ویژه به این سؤالات غیرممکن است، چون هر دوره برای خودش منحصر به فرد است و هدف هر

برگزاری دوره‌های آموزش از راه دور، رویکردی کاملاً جدید در آموزش است

گفتن داریم.

۳. چگونگی همکاری گروهی با دیگران

کار و تکلیف معمولاً همراه کار گروهی صورت می‌گیرد و معمولاً پروژه‌های ما چنان بزرگ هستند که یک نفر از پس اجرای آن‌ها برنمی‌آید. همچنین، این پروژه‌ها به مهارت‌های متنوعی نیاز دارند که فرد به تنهایی نمی‌تواند از عهده آن‌ها برآید. از این‌رو، ما از دانش‌آموزان می‌خواهیم با افراد دیگر همکاری کنند.

۴. چگونگی پیدا کردن و ارزیابی اطلاعات

ما از دانش‌آموزان می‌خواهیم اطلاعات مربوط به یک عنوان را کشف کنند، چگونگی بازیابی آن را یاد گرفته و چگونگی تعیین ارزش آن را فرا بگیرند. دانش‌آموزان ما به مهارت‌های پژوهشی مثل تکنیک‌های پیدا کردن اطلاعات، و چاپ یا ذخیره اطلاعات در انواع مختلف پایگاه داده‌ها نیاز دارند. علاوه بر این، دانش‌آموزان

ما باید بدانند که چگونه اطلاعات آرشیو نشده را از میان مصاحبه‌ها، نظرخواهی و پرسش‌نامه‌ها پیدا کنند. همچنین، دانش‌آموزان باید فنون ارزیابی اطلاعات را یاد بگیرند تا اعتبار، به‌روز بودن و صحت دقت آن‌ها را مشخص کنند.

۵. چگونگی تفکر خلاقانه و تحلیلی

ما از دانش‌آموزان می‌خواهیم مهارت‌های خود را در تحلیل اطلاعات و ایده‌ها ارتقا دهند ما دیگر ارتباطات فنی را به‌عنوان فرایند ارائه اطلاعات کامل از یک منبع به یک مقصد تلقی نمی‌کنیم.

۶. چگونگی ارائه روشن و واضح اطلاعات به دیگران

هدف اصلی اکثر دوره‌های ارتباطات فنی، آموزش دانش‌آموزان در مورد چگونگی نوشتن و صحبت کردن روشن و واضح است. در این‌باره، تحقیقات جاری در امر ارتباطات فنی خاطرنشان می‌کند که موضوع توسط خواننده یا شنونده استنباط

و تعبیر می‌شود نه توسط نویسنده یا گوینده. از این‌رو، اگر بگوییم یک سند یا سخنرانی باید بسیار روشن و متقاعدکننده باشد، سخنی بیهوده و بی‌معنی نگفته‌ایم. آیا این اهداف یادگیری به آموزش از راه دور منحصر است؟ خیر. بلکه آن‌ها کم‌وبیش اهداف یادگیری تمامی دوره‌های ما تلقی می‌شوند. از این‌رو، ما از دانش‌آموزان خود می‌خواهیم یاد بگیرند چگونه به‌عنوان نویسندگان و خوانندگان تحلیل‌گر یادگیرنده درآیند و در هر موقعیتی کلامی و بلاغی نقش مؤثر داشته باشند.

ما در واقع در کلاس درس چه کاری انجام می‌دهیم؟

بخش قبلی این مبحث به تشریح اهداف موردنظر مدرسان در اکثر دوره‌های ارتباطات فنی پرداخت. در این بخش به توصیف اجمالی در مورد آنچه در طول این سه ساعت در هر هفته در کلاس انجام می‌دهیم خواهیم پرداخت. آنچه ما در این کلاس‌ها انجام می‌دهیم، کاری به‌جز

سخنرانی کردن و متکلم‌وحده بودن است. چون زمان کلاس بسیار باارزش است، از این رو به جای ارائه مطالب در قالب سخنرانی، به ارائه مباحث از طریق کتاب درسی، مقالات، وبسایت و سایر رسانه‌ها پرداختیم. ما در کلاس‌های خود چهار فعالیت را انجام می‌دهیم:

۱. کمک به دانش‌آموزان در سازمان‌دهی، تلفیق و توصیف روشن ایده‌ها و اطلاعات

ما در ابتدا میزان درک دانش‌آموزان را می‌سنجیم و سپس می‌کوشیم در کسب فهم بهتر، دقیق‌تر، پیچیده‌تر و ظریف‌تر به آن‌ها کمک کنیم. برای این کار ممکن است مطالب را روی وایت‌برد بنویسیم یا قسمتی از مبحث را از طریق رایانه ارائه دهیم یا اینکه به وبسایت برویم و یک قسمت از متن مکتوب دانش‌آموز یا یک سند نمونه را در کتاب درسی تحلیل کنیم و به ارائه امتحان در این باره پردازیم و سپس کار

مباحثه را انجام دهیم.

۲. کمک به دانش‌آموزان در انجام پروژه‌ها

بیشتر دوره‌های ارتباطات فنی به پروژه‌های همکاری‌گرایانه نیاز دارند. از این رو، ما وقت کافی را برای بحث در مورد چگونگی گزینش عنوان‌های خوب و مدیریت گروه‌های همکاری‌گرایانه در نظر می‌گیریم و مسائلی را که در فرایند تحلیل اطلاعات به وجود می‌آیند حل و انواع مختلفی از متون را در این باره ایجاد می‌کنیم.

۳. ایجاد فرصت برای دانش‌آموزان برای ملاقات با هم‌گروهی‌های خود

بعضی اوقات بهتر است به دانش‌آموزان فرصت داده شود که از زمان کلاس خود برای بررسی پروژه‌های همکاری‌گرایانه استفاده کنند، نقش تک‌تک افراد را در گروه مشخص کنند، درباره مسائل به وجود آمده بحث کنند و حرف‌ها و نقدهای خود را بنویسند.

۴. ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان

بعضی اوقات ما از دانش‌آموزان می‌خواهیم تکالیفی انجام دهند که احساس می‌کنند شایستگی انجام آن‌ها را ندارند. برای مثال، دانش‌آموزان فارغ‌التحصیل من در ابتدا از چاپ مقالات در مجلات مورد ارتباطات فنی در مجلات حرفه‌ای، دوری می‌کردند. اما من بعضی اوقات زمان کلاس را برای بحث پیرامون مطالب حرفه‌ای در نظر می‌گرفتم و به آن‌ها انگیزه می‌دادم این کار را انجام دهند.

ما خارج از کلاس چه کاری انجام می‌دهیم؟

معمولاً معلمان مؤثر در دوره‌های آموزشی حضوری، در خارج از کلاس به چهار تعهد زیر عمل می‌کنند:

۱. آماده‌سازی مطالب به صورت روشن، واضح و منظم برای دانش‌آموزان؛
۲. مرور و اظهارنظر در مورد کار دانش‌آموزان و برگرداندن آن به آن‌ها
۳. در اختیار قرار دادن وقت خود برای دانش‌آموزان
۴. به روز نگه داشتن اطلاعات

این مطالب چنان روشن و بدیهی هستند که من آن‌ها را تشریح نمی‌کنم. این موارد، کارهایی هستند که همیشه معلمان در خارج از کلاس انجام می‌دهند، اما نکته این است که مبحث آموزش از راه دور، این نکات را موارد الزامی اثربخشی آموزش از راه دور، باید به ارائه مطالب به دانش‌آموزان بپردازند، در مورد کار آن‌ها اظهارنظر کنند و وقت خود را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهند. آن‌ها خود باید موضوع درس را هم به خوبی درک کرده باشند.

دانش‌آموزان باید فنون ارزیابی اطلاعات را یاد بگیرند تا اعتبار، به‌روز بودن و صحت دقت آن‌ها را مشخص کنند

نتیجه‌گیری

نکته مهم فقط این است که کلاس‌های معلم‌محور که غالباً در مبحث آموزش از راه دور برگزار می‌شوند، چندان مطلوب نیستند. بدون شک، چنین کلاس‌هایی کسل‌کننده‌اند. البته مدرسان آموزش از راه دور نیز از سخنرانی‌های ویدئویی یا وب‌سایتی کسل‌کننده استفاده می‌کنند. با وجود این، دوگانگی بین رویکرد معلم‌محور و سلسله مراتبی با رویکرد دانش‌آموز‌محور می‌تواند دو تأثیر منفی و جدی به دنبال داشته باشد: اول اینکه این موارد می‌تواند در معلمان بالقوه دوره‌های آموزش از راه دور ترس و واهمه ایجاد کند. همان‌طور که قبلاً گفتیم، نهادهای که برای مدرسان ارزش قائل می‌شود، می‌تواند نظام پاداشی را ایجاد کند که باعث ایجاد انگیزه در معلمان شود تا آن‌ها تلاش زیادی را صرف تدریس کنند. ساختار زیربنایی فنی لازم است تا مدرسان واقعاً به‌عنوان مدرس عمل کنند نه به‌عنوان تکنسین‌های رایانه‌ای. از این‌رو، معلم دوره مجبور نیست روش جدیدی برای آموزش دوره آموزش از راه دور یاد بگیرد. گذشته از این‌ها، ما افراد باتجربه‌ای هستیم و در مورد چگونگی گزینش رسانه‌های مناسب و سازگاری خود با این رسانه‌ها، در مقایسه با سایر روش‌های آموزش، آگاه‌تریم. از این‌رو، انتظار می‌رود ما چگونگی نوشتن توضیحات روشن و واضح آموزش مربوط به دانش‌آموزان خود را تا حد زیادی بدانیم. علاوه بر این، ما اکثریت آنچه را که باید در مورد وب‌سایت و ایمیل بدانیم، می‌دانیم. ثانیاً، دوگانگی بین معلمان متکلم‌وحده و معلمان آموزش از راه دور نشان می‌دهد، که این فناوری دوره را مطلوب و خوب می‌کند. بسیاری از ما زمانی به تدریس دوره

معلمان برای اثربخشی آموزش از راه دور، باید به ارائه مطالب به دانش‌آموزان بپردازند، در مورد کار آن‌ها اظهار نظر کنند و وقت خود را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهند. آن‌ها خود باید موضوع درس را هم به‌خوبی درک کرده باشند

میزبان ۲۵۰ نفر دانش‌آموز باشد، در این صورت باید از سنت‌های چهارگزینه‌ای رایانه‌ای برای ارزیابی کار دانش‌آموز استفاده کنیم. البته ما باید در مورد چگونگی آموزش خود، اندیشه لازم را داشته باشیم؛ چه در کلاس‌های حضوری و چه در کلاس‌های شبکه‌ای یا مجازی.

ارتباطات دیجیتالی در کلاس درس نقاط قوتی دارند. برای مثال، می‌توان جلسه درس را ذخیره کرد و موانعی چون زمان و فاصله را حل کرد. بعضی از معلمان همیشه یک قالب زنده را ترجیح می‌دهند، در حالی که معلمان دیگر، رسانه‌هایی الکترونیکی را ترجیح می‌دهند که آموزش از راه دور بر آن‌ها متکی است. به‌ر حال، یک روش آموزشی نمی‌تواند بر روش دیگر برتری داشته باشد. البته در قرن آینده، این روش‌ها در کنار هم، با سازگاری و مطابقت مورد استفاده قرار خواهند گرفت.

ارتباطات فنی پرداختیم که هنوز رایانه‌های شخصی وجود نداشتند. هنوز هم ما بدون استفاده از رایانه به تدریس می‌پردازیم. برای بیشتر مدیران هدف واقعی آموزش از راه دور، کاهش هزینه‌ها به‌واسطه جایگزینی معلمان با رایانه‌هاست، چون هزینه‌های شخصی، پویژه حق‌الزحمه معلمان، معمولاً بیش از ۹۰ درصد از هزینه‌های مراکز آموزشی را شامل می‌شود. از این‌رو، مدیران از هرگونه مسئله و بحث که بین آموزش از راه دور و کیفیت بالا ارتباط برقرار می‌کند، استقبال می‌کنند. اگر بگوییم آموزش از راه دور نسبت به آموزش سنتی برتر است، در این صورت باعث می‌شویم که مدیران به آسانی تعداد ثبت‌نام‌های خود را در دوره‌ها افزایش دهند و توجیه آن‌ها این خواهد بود که استفاده از رسانه‌های الکترونیکی بر استفاده از معلمان برتری دارد. اما زمانی که کلاس مقدماتی ما به‌جای ۲۵ نفر،

* منبع
Markel, Mike, 1998.
Technical Communication:
Situations and Strategies
5th ed., St. Martin's, Boise
State University.